

Fundacja Socjometr

Raport ewaluacyjny

z badań pod tytułem: Ewaluacja celów: A, B, C, D i E Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru działania Partnerstwo Północnej Jury, obejmujący okres od 1.01.2009r. do 30.05.2015r.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach osi 4 Leader Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, działanie 4.31 „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja”. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Kraków, 2015

Executive summary

Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Północnej Jury” jest instytucją dobrze zarządzaną i efektywnie realizującą założone cele, w związku z czym ogólna ocena stowarzyszenia jest bardzo dobra. W tym kontekście, proponowane na koniec raportu działania należy traktować jako sugestie i spojrzenie z innego punktu widzenia. Można je podzielić na kilka obszarów tematycznych, które warto wziąć pod uwagę organizując pracę stowarzyszenia i wdrażanie dokumentu strategicznego w przyszłości.

W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na samo biuro. Aby zachować dobry poziom pracy oraz nieustannie motywować pracowników do sumiennego, terminowego i kreatywnego działania, należy zadbać o polepszenie warunków pracy. Jest to ważny aspekt w kontekście nadchodzących zmian w nowym okresie programowania, które będą nakładały na LGD więcej obowiązków. W związku z tym zmiany powinny dotyczyć nie tylko infrastruktury, ale również kadry. Zachowanie dobrego poziomu świadczonych usług doradczych i promocyjnych oraz rozwijanie organizacji również poza projektami PROW wymagać będzie w przyszłości zwiększenie liczby pracowników.

Drugim aspektem, jaki wymaga przemyślenia jest realizacja celów, które mają w przyszłym okresie programowaniem stać się naczelnymi kierunkami rozwoju społecznego analizowanego regionu. Rozwój turystyki jako najważniejszego kierunku prowadzonych działań strategicznych został potwierdzony w wielu prowadzonych badaniach, jednak prowadzone konsultacje przyniosły inny wynik. Zgromadzony materiał nie wskazuje jednak jednoznacznie innej drogi rozwoju lokalnego, w związku z czym jakiegokolwiek decyzje dotyczące tego, czy turystyka może stać się głównym kierunkiem rozwojowym regionu powinny być poprzedzone badaniami potencjału turystycznego regionu. Dodatkowo, działania te powinny być już na poziomie ich definiowania konsultowane z instytucjami, które w przyszłości będą odpowiedzialne za kształtowanie wizerunku regionu. Turystyka jest bardzo trudną gałęzią gospodarki, która wymaga udziału profesjonalistów, w kształtowaniu produktu turystycznego. Leaderowskie podejście do rozwoju (oddolność) powinno być tutaj mocno ukierunkowane na realizację konkretnych działań zaplanowanych w ramach dużego projektu „Obszar PPJ atrakcyjny turystycznie”. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w przyszłym okresie programowania nie będzie miejsca na wpisanie celu rozwoju turystyki wprost, dlatego tym bardziej decydując się na taki kierunek rozwoju obszaru, należy powołać (wynająć) instytucję, która będzie koordynowała poszczególne działania w tym zakresie.

Warto pamiętać, że projektowane działania powinny odpowiadać na najważniejsze potrzeby mieszkańców gminy oraz wpisywać się w projektowe ramy zakresów tematycznych. W związku z tym, realizowane w przyszłości projekty powinny w pierwszej kolejności poprawiać sytuację na rynku pracy i wzmacniać przedsiębiorczość mieszkańców w analizowanym regionie. Główne działania powinny być kierowane do grup defaworyzowanych ze względu na sytuację na rynku pracy. Wśród zdiagnozowanych grup społecznych, należy zwrócić szczególną uwagę na ludzi młodych, którzy kończąc szkoły nie znajdują zatrudnienia w regionie, a także na matki, które po urlopie macierzyńskim nie znajdują pracy. Działania w kierunku poprawy sytuacji wspomnianych grup powinny być szerokie, tzn. obejmować cały szereg możliwości, z których potencjalni wnioskodawcy mogliby skorzystać. W związku z tym warto zastanowić się nad utworzeniem swego rodzaju Centrum Przedsiębiorczości działającym na zasadach inkubatora przedsiębiorczości. Instytucja ta mogłaby świadczyć zarówno usługi doradcze i szkoleniowe z zakresu prowadzenia działalności, ale również udostępniać lokale i niezbędną infrastrukturę techniczną. Dodatkowo, pracownicy Centrum Przedsiębiorczości sieciowałoby lokalnych przedsiębiorców, artystów oraz wszystkich zainteresowanych komercyjnym wytwarzaniem i/lub świadczeniem usług. W przypadku przyjęcia rozwoju turystyki za kluczową drogę rozwoju regionu, Centrum Przedsiębiorczości mogłoby kłaść szczególny nacisk na działania związane z sieciowaniem, promocją i pomocą wszystkim zaangażowanym osobom w kreowanie produktu turystycznego i oferty turystycznej w regionie. Byłby to zatem projekt długofalowy, którego efekty wdrażania należałoby oceniać stopniowo. W przypadku tak dużego projektu warto wykorzystać duże doświadczenie członków i pracowników LGD w realizacji projektów poza PROW i spróbować zrealizować międzyfunduszowy projekt na dużą skalę.

Innym wymiarem działań podejmowanych w ramach poprawy jakości życia mieszkańców analizowanego obszaru powinny być projekty inwestycyjne, które ułatwią i umożliwią spędzanie wolnego czasu na wiele sposobów. Należy przy tym pamiętać, że same inwestycje w sprzęt czy budynki nic nie da, jeżeli nie będą one udostępnione dla mieszkańców, dla których przygotowana będzie ciekawa oferta. Tworzenie infrastruktury łączyłoby się zatem z zatrudnianiem osób, których zadaniem byłoby animowanie społeczności lokalnej. Tego typu działania wpisywałyby się zatem w ogólny projekt rozwoju turystyki i poprawy atrakcyjności obszaru.

Streszczenie

Badanie ewaluacyjne zatytułowane: „Ewaluacja celów: A, B,C, D i E Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru działania Partnerstwo Północnej Jury” obejmuje okres od 1.01.2009r. do 30.05.2015r..

Celem badania ewaluacyjnego była próba zbadania:

- Wpływu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na procesy rozwoju obszaru działania Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Północnej Jury”.
- Wpływu realizacji projektów w ramach Wdrażania lokalnej Strategii Rozwoju na dalszą współpracę i kontynuację działań przez wnioskodawców bez udziału finansowania zewnętrznego
- Wpływu realizacji projektów w ramach Wdrażania lokalnej Strategii Rozwoju na beneficjentów w postaci trwałej zmiany ich sytuacji życiowej.
- Działalności Lokalnej Grupy Działania jako optymalnej i trwałej formy zarządzania rozwojem lokalnym.

Poprzez badania wskaźników produktów, rezultatu i oddziaływania próbowano zweryfikować, w jaki sposób ich realizacja wpłynęła na poprawę lokalnej gospodarki, aktywność i integrację społeczności, czy i jakie nastąpiły zmiany społeczne, wykorzystano zasoby społeczne, kulturowe i przyrodnicze a także czy rozbudowano ofertę turystyczną oraz czy istnieje skuteczna instytucja partnerska mająca wpływ na procesy rozwoju obszaru działania LGD.

Obszar badania ewaluacyjnego obejmował obszar działania Lokalnej Grupy Działania, Stowarzyszenia „Partnerstwo Północnej Jury”, tj. 985 km², zamieszkały przez 72 tys. osób.

Podczas realizacji badania zastosowano kryterium trwałości, dotyczące oceny szans trwania efektów realizacji projektów po zaprzestaniu finansowania zewnętrznego.

Zespół Fundacji Socjometr realizował badania ewaluacyjne w PPJ w oparciu o wypracowany model badawczy. Przyjęta metodologia stanowi wynik doświadczeń w realizacji podobnych badań przez zespół Fundacji Socjometr oraz sugestii reprezentantów stowarzyszenia, którzy do zaproponowanego przez Fundację modelu zgłosili swoje sugestie. W wyniku porozumienia ustalono, że badanie przeprowadzone będzie w oparciu o techniki:

1. Indywidualny Wywiad Pogłębiony (IDI)

2. Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI)
3. Kwestionariusz ankiety kierowany do mieszkańców obszaru działania PPJ
4. CAWI – Wspomagany Komputerowo Wywiad Telefoniczny
5. Analiza danych zastanych

W pierwszej kolejności przeprowadzona została analiza danych zastanych. Pomimo tego, że nie stanowi ona przedmiotu zamówienia, jest to niezbędny element opisu faktycznego stanu rzeczy, który umożliwia tworzenie narzędzi i prawidłową interpretację zebranych danych. Analizie danych zastanych poddane zostały:

1. Aktualna LSR
2. Regulamin biura i organów
3. Sprawozdania z działań komisji rewizyjnej
4. Tabela (z podziałem na lata) ile wniosków zostało złożonych w poszczególnych działaniach
5. Tabela z liczbą udzielonych porad w biurze i w punktach konsultacyjnych z podziałem na lata i sektory interesariuszy.
6. Tabelę działań mających na celu rozpowszechniania informacji o LGD i zasadach przyznawania środków
7. Tabela z podziałem na lata i szkoleniami, jakie przeszli pracownicy LGD
8. Tabela z podziałem na lata ze (z)realizowanymi projektami współpracy
9. Tabela z podziałem na lata projektów realizowanych (samodzielnie i w partnerstwie) z innych funduszy niż PROW
10. Wykaz wszystkich beneficjentów z informacją czy realizują/zrealizowali projekty/ich projekt został odrzucony przez LGD/inne / lub czy beneficjent sam zrezygnował.
11. Tabela z informacjami o zmianach w LSR (w latach, jakie zmiany)
12. Tabele z podziałem na lata ze średnią frekwencją spotkań Rady
13. Tabela z osiągniętymi wskaźnikami w każdym działaniu
14. Tabela z procentowym wskazaniem w latach stopnia realizacji LSR (wskaźniki)
15. Tabela z liczbą uczestników wydarzeń promocyjnych i informacyjnych (w latach)
16. Tabela z liczbą projektów zrealizowanych w ramach LSR i kwotą dofinansowania z podziałem na gminy wchodzące w skład LGD
17. Tabela w latach z liczbą przeprowadzonych kontroli i ich tematem, instytucją przeprowadzającą

W dalszej kolejności przeprowadzone zostały wywiady IDI ze wszystkimi pracownikami biura LGD. W ramach prowadzonych wywiadów zgromadzono dane dotyczące pracy biura, realizacji LSR w minionym okresie programowania, a także ewentualnych zmian, które należy wprowadzić, żeby usprawnić pracę stowarzyszenia i wdrażania dokumentu strategicznego. Wywiady indywidualne odbywały się w tym samym czasie co wywiady grupowe, do których zaproszeni zostali wszyscy członkowie Komisji Rewizyjnej, Zarządu i Rady stowarzyszenia. W ramach prowadzonych wywiadów fokusowych, moderatorzy próbowali zdobyć wiedzę na podobne tematy, jak w przypadku wywiadów z pracownikami biura. Dodatkowo, zadane zostały pytania dotyczące funkcji, jakie poszczególne organy pełnią w organizacji. Członkowie poszczególnych organów dostali zatem część pytań jednakowych, a część dedykowanych specjalnie im.

Kolejnym etapem badań było przeprowadzenie wśród mieszkańców obszaru działania PPJ, reprezentatywnego badania z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Próba została obliczona dla populacji całego obszaru działania PPJ, a następnie procentowo została wyliczona liczba ankiet do zrealizowana w każdej z gmin. Przeliczenie na gminę zostało obliczone odpowiednio do udziału liczby mieszkańców każdej z gmin w próbie ogólnej. W dalszej kolejności losowane były punkty startowe w każdej gminie, od których ankieterzy rozpoczynali swoje badania w terenie.

Realizując badania w terenie, ankieterzy przyjęli zasadę odwiedzania co piątego gospodarstwa domowego w wylosowanej miejscowości. W przypadku, kiedy w gospodarstwie znajdowała się więcej niż jedna osoba mogąca brać udział w prowadzonych badaniach, respondent zadawał pytanie, kto z obecnych osób ostatnio obchodził urodziny i z tą osobą przeprowadzał wywiad. Dzięki zastosowanej procedurze, badania cechuje losowość, co przekładać się powinno na rzetelność i wiarygodność zebranych danych. Poniższa tabela prezentuje sposób obliczenia próby badawczej. Liczba mieszkańców w każdej z gmin została przyjęta na stan z 2013 roku, wg GUS (Vademecum Samorządowca).

	liczba ludności	procent w próbie	liczba ankiet
Janów	5993	8,29	13
Kozięglowy	14370	19,88	30
Lelów	4988	6,90	11
Mstów	10725	14,83	21
Niegowa	5703	7,89	12

Olsztyn	7283	10,07	14
Poraj	10982	15,19	23
Przyrów	3878	5,36	
			9
Żarki	8377	11,59	17
SUMA	72299	100,00	150

Łącznie zrealizowano 150 ankiet, które w dalszej kolejności zakodowano i poddano statystycznej analizie danych z wykorzystaniem oprogramowania komputerowego. Osiągnięty poziom błędu maksymalnego wyniósł 0,08.

Dodatkową, zastosowaną metodą były wywiady CAWI z wnioskodawcami. Próba badawcza została ustalona na celową. Ustalono, że w badaniu udział wezmą zarówno osoby, które zrealizowały i rozliczyły projekt, takie których wnioski zostały odrzucone, a także osoby, które same zrezygnowały z realizacji projektu, pomimo tego, że został on wybrany do dofinansowania. Dzięki temu, zebrane dane umożliwiają postawienie wiarygodnej oceny dotyczącej pracy biura, a także plusów i minusów realizacji projektów. Dodatkowo, badani pytani byli o to, czy w przyszłości są zainteresowani realizacją projektów w ramach wdrażania LSR. Jeśli na zadane pytanie padała odpowiedź twierdząca, respondenci byli dopytywani o to jakie projekty chcieliby realizować w nowej perspektywie. Łącznie wykonano 20 telefonów, z czego udało się przeprowadzić skutecznie 16 wywiadów CAWI.

Całość materiału została poddana analizie, której rezultaty zostały przedstawione w niniejszym raporcie z badań ewaluacyjnych LGD Stowarzyszenia „Partnerstwo Północnej Jury”.

Wnioski

1. Należy zwrócić uwagę na mieszkańców, dla których dostęp do siedziby biura LGD jest utrudniony ze względu na brak połączeń komunikacyjnych. Dobrym sposobem wyjścia do potencjalnych wnioskodawców byłoby zorganizowanie jednodniowych dyżurów pracownika LGD w każdej gminie. Takie rozwiązanie wpłynęłoby pozytywnie zarówno na wizerunek i promocję stowarzyszenia, jak i na realną dostępność LGD dla wszystkich mieszkańców.
2. Warto zwrócić uwagę na warunki, w jakich pracują pracownicy biura LGD. Położenie lokalu w piwnicy wpływa niekorzystnie na komfort pracy, dlatego w przyszłości należał zastanowić się, czy nie przenieść siedziby biura do bardziej przystępnego

lokum. Najlepszym rozwiązaniem wydaje się jednak pozostanie w tym samym kompleksie pałacowym, gdyż podnosi to prestiż organizacji. Takie położenie jest również łatwe do wytłumaczenia dla tych wszystkich, którzy pierwszy raz korzystają z oferty LGD.

3. Wydaje się, że zespół pracowników i członków LGD jest bardzo dobrze zgrany i wszyscy przedstawiciele LGD dobrze wywiązują się ze swoich obowiązków. W nowym okresie programowania, warto zachować taki zespół, dlatego rekomenduje się wprowadzenie działań integrujących, aby praca, która wykracza często poza obowiązki wynikające z pełnionej funkcji mogła być również wynagradzana. Osoby z tak silną motywacją do pracy na rzecz społeczności lokalnej są dużym zasobem, o który należy dbać, nie przyjmując ich jako niezmienną, daną na zawsze rzeczywistość.
4. W nowym okresie działania LGD rekomenduje się wymianę sprzętu komputerowego. Obecnie dostępny, jest zakupiony na początku okresu wdrażania LSR, dlatego dziś nie spełnia już oczekiwań pracowników. Dodatkowo, pracownicy wykonują przeróżne zadania w ramach swoich obowiązków, dlatego dobrze byłoby wymienić sprzęt na bardziej wydajny, co niewątpliwie wpłynie na podwyższenie komfortu pracy.
5. W przyszłości warto zastanowić się nad zatrudnieniem pracownika. Tutaj możliwe są dwa rozwiązania. Z jednej strony mógłby to być specjalista z zakresu prawa, który na co dzień wykonywałby obowiązki bieżące w biurze, natomiast swoją wiedzą ekspercką doradzałby w kluczowych momentach. Drugim rozwiązaniem mogłoby być zatrudnienie eksperta z dziedziny prawa na umowę zlecenie. Tak zatrudniony specjalista świadczyłby usługi doraźne, w razie potrzeby.
6. Bardzo mocną stroną działalności LGD jest organizowanie wydarzeń społeczno – kulturalnych. Ich organizację doceniają zarówno sami przedstawiciele LGD, jak i mieszkańcy. Realizacja tego typu przedsięwzięć niewątpliwie sprzyja integracji i promocji, a także pobudzeniu do aktywności mieszkańców, dlatego w przyszłości należy kontynuować tego rodzaju działania. Dodatkowo, tak duże zapotrzebowanie na różnego typu imprezy powinno być wykorzystane do promocji nie tylko samego LGD, ale także całego regionu oraz możliwości, jakie LGD daje mieszkańcom. Z badań wynika, że o ile marka PPJ jest dobrze rozpoznawalna, tak w przypadku technicznych informacji na temat tego, czym się zajmuje i/lub jak może pomóc mieszkańcowi danej gminy wiedza powinna być szerzej propagowana. Należy zatem wykorzystać ten

kanal komunikacji, wspierając go jednak o inne preferowane przez mieszkańców, mianowicie strony www instytucji zewnętrznych i samego LGD.

7. LGD PPJ ma wypracowane dobre kanały komunikacji i promocji. W przyszłości rekomenduje się dalsze ich wykorzystywanie. W podejmowanych działaniach warto zwrócić szczególną uwagę na techniczne i informacyjne aspekty pracy LGD i pisania wniosków oraz szersze dotarcie do grona potencjalnych beneficjentów.
8. Realizowane projekty współpracy przez stowarzyszenie zasługują na bardzo dobrą ocenę, w świadomości tych, którzy wiedzieli o ich realizacji były to projekty uznane za najbardziej potrzebne dla całej społeczności. Niewielki jednak odsetek osób znał owe projekty, dlatego w przyszłości warto zadbać o lepszą promocję tak dużych i ważnych działań. Dobrym rozwiązaniem byłoby zatrudnienie specjalisty od promocji przy tak dużych działaniach. Jego zatrudnienie mogłoby odbyć się na podobnych zasadach jak zatrudnienie specjalisty ds. prawnych.
9. Odnośnie pisania przyszłej strategii, rekomenduje się zachowanie dotychczasowego sposobu działania. Oddolne pisanie dokumentu strategicznego zaowocowało bardzo dobrze przygotowanymi celami, które w realizacji okazały się bardzo przydatne. Ich realizacja nie przyniosła także większych trudności ze względu na brak zainteresowania danymi działaniami.
10. Warto zwrócić szczególną uwagę na grupę osób, które komercyjnie piszą wnioski dla osób zainteresowanych realizacją projektów w ramach wdrażania LSR. Jest to specyficzna grupa osób, od których zależy poziom składanych wniosków, a także w dużej mierze ich tematyka. Szkolenia dla tego typu osób powinny dotyczyć zarówno samego pisania wniosków, jak i całego podejścia Leader i PROW, gdyż tylko szerokie ujęcie tematu realizacji wniosku może pozytywnie wpłynąć na ich doradczą rolę w pisaniu projektów, a przez to na spójny cel rozwoju lokalnego.
11. Wydaje się, że cele, którymi powinna kierować się Lokalna Grupa Działania PPJ w przyszłości są spójne. Zarówno mieszkańcy jak i członkowie i pracownicy biura LGD wskazywali na dużą potrzebę rozwoju turystyki na terenie działania LGD. Turystyka miałaby być siłą napędową do działań z zakresu zarówno rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu zatrudnienia, ale również mogłaby spełniać funkcję aktywizującą i integrującą społeczności lokalne.
12. Ważnym zadaniem ze względu na oczekiwania mieszkańców obszaru, a także na cele, jakie w przyszłym okresie programowania ma wypełniać LGD będzie poprawa sytuacji na rynku pracy. W ramach prowadzonych analiz ilościowych i jakościowych

ustalono, że przedsiębiorcy potrzebują do rozwoju przede wszystkim dofinansowania na założenie lub rozwój przedsiębiorstwa oraz finansowania praktyk dla osób młodych. W ramach działań, które powinno się przedsięwziąć niezależnie od rozwoju przedsiębiorców lokalnych, należy natomiast zdaniem mieszkańców pozyskać inwestorów z zewnątrz.

13. Bardzo mały odsetek osób wskazał, że działaniami ważnymi dla rozwoju przedsiębiorczości na obszarze działania LGD jest prowadzenie szkoleń (z różnych aspektów działania przedsiębiorstwa), czy założenie inkubatora przedsiębiorczości, który ułatwiłby podjęcie decyzji o założeniu własnej firmy. Taki stan rzeczy powinien zastanawiać i wskazuje na niską świadomość mieszkańców w temacie narzędzi wspierających przedsiębiorców. W przyszłości należy jednak zorganizować spotkanie konsultacyjne z przedsiębiorcami i ustalić jakie realnie działania mogłyby poprawić ich sytuację i wpłynąć na rozwój ich firm, a także na powstanie nowych.
14. Grupami defaworyzowanymi, którymi w przyszłości LGD PPJ powinno zająć się w pierwszej kolejności są zdaniem mieszkańców osoby młode, po ukończeniu szkoły, bezrobotni i osoby z trudną sytuacją ekonomiczną oraz osoby niepełnosprawne. Jest to szeroki zakres osób do których należy dotrzeć z pomocą, dlatego rekomenduje się skupienie swoich działań na wybranej grupie. Analizując oczekiwania i potrzeby mieszkańców, które zostały wyrażone w trakcie prowadzonego badania, wydaje się, że grupą osób, które najbardziej mogłyby skorzystać z realizacji przyjętych celów strategicznych są bezrobotni a także młodzież, która poszukuje pracy. Jednym z podejmowanych działań mogłoby być utworzenie Centrum Integracji Społecznej lub innej instytucji, w której osoby niepełnosprawne również odnalazłyby pomoc, jednak opisanie tej grupy jako strategicznej w kontekście działań na kolejne lata mogłoby zakłócić wdrażanie celów zaspokajających potrzeby zdecydowanej większości.